

Suunise “Soovitused kliimamõju hindamiseks KSH-s ja KMH-s ning kliimakaalutluste arvesse võtmiseks haldusotsustes” tutvustus

17.03.2023

Triin Jäädmaa, SA Keskkonnaõiguse Keskuse jurist
Kaie Kriiska, keskkonnamõju hindamise ja kliimapolitika ekspert

Suunis “Soovitused kliimamõju hindamiseks KSH-s ja KMH-s ning kliimakaalutluste arvesse võtmiseks haldusotsustes”

- **Õiguslik ja praktiline ülevaade** (mitte tehniline juhendmaterjal), mis koondab soovitusi, mis tuginevad nii EL kui Eesti õigusaktidele, strateegilistele dokumentidele, kokkuvõtetele ja juhendmaterjalidele.
- Suunis on mõeldud **teadlikkuse tõstmiseks** kohalikele omavalitsustele, otsustajatele, mõjuhindajatele, vabaühendustele ja teistele keskkonnamõju hindamisse kaasatud osapooltele.
- Aitab mõista, millised **võimalused ja piirangud** on kliimamõju hindamisel ja kliimakaalutluste arvesse võtmiseks otsuste tegemisel.
- Suunis keskendub **haldusotsustele** (nt planeeringute kehtestamine, tegevusloa väljastamine) ning nende raames läbiviidavale **keskkonnamõju (strateegilise) hindamise** menetlusele.
- Autorid: SA Keskkonnaõiguse Keskuse jurist Triin Jäädmaa ning keskkonnamõju hindamise ja kliimapoliitika ekspert Kaie Kriiska.
- Suunis on valminud Aktiivsete Kodanike Fondi toel aastatel 2021-2023
- Avalikustamine märtsi lõpus.

Suunises käsitletud teemad

- **Kliimamõjude hindamise vajalikkus** seoses kliimamuutuste tagajärgede ohjamise ja uute regulatsioonidega
- **Kliimaeesmärgid** Eestis ja Euroopa Liidus
- **Kehtiv mõjuhindamise õigusraamistik:**
 - keskkonna- ja kliimamõjude hindamise kohustus
 - KMH/KSH menetlusprotsess
 - huvirühmade kaasamine
 - otsustusprotsess
- Kliimamuutuste leevendamine ja kohanemine: **näited tegevustest, mõjudest ja meetmetest**
- **Kliimamõjude hindamise keerukus ja olulised küsimused:**
 - pikaajalised ja kumulatiivsed mõjud
 - KHG heite hindamise meetodikad, hindamise detailsus ja proportsionaalsus
 - otsesed ja kaudsed heited ning emissioonide eksport
 - olulise kliimamõju määratlemine olukorras, kus puuduvad heite lävendid
- **Kliimakaalutluste arvesse võtmine keskkonnaotsuste tegemisel**

Põhisõnumid – kliimamõjude hindamine (1/5)

- **Kliimamõjude hindamise hea praktika alles kujuneb Eestis.**
- Kliimamuutuste riskid ja mõjud tuleks integreerida erinevate tasandite otsustusprotsessidesse - riiklike strateegiate, arengukavade ja tegevuskavade kui ka kohaliku tasandi arendustegevuste väljatöötamisse.
- **Kliimamõjude hindamine** on KMH ja KSH menetluses **seadusest tulenev nõue**.
- Kliimamõjude hindamisel tuleb **käsitleda nii kliimamuutuste leevendamise** ehk kasvuhoonegaaside heite vähendamise kui ka **kohanemise** ehk kliimamuutustega kaasnevate riskide vähendamise **aspekte**.
- Tähelepanu tuleb pöörata **kliimamuutuste ja elurikkuse kaitse omavahelistele seostele**. Kliimamõjude leevendamise meetmed ei tohi süvendada elurikkuse vähenemist, eelistada looduspõhised lahendusi ja meetmeid.

Põhisõnumid – kliimamõjude hindamine (2/5)

Kliimamõjude hindamisel soovitame analüüsida:

- 1) Kuidas planeeritav tegevus mõjutab Eesti kliimaeesmärkide täitmist ning kas tegevus on kooskõlas rahvusvaheliste, Euroopa Liidu ja Eesti siseriiklike kliimapoliitika põhimõtetega?
- 2) Kus tekivad ja kui suured on hinnanguliselt planeeritava tegevuse olulisemad otsesed ja kaudsed kasvuhoonegaaside heited? Täpsemate andmete puudumisel on võimalik esitada ka kirjeldav kvalitatiivne hinnang.
- 3) Kas planeeritava tegevuse kliimamõjusid, st KHG heidet on võimalik vähendada? Mis on kavandatava tegevuse kliimamuutuste leevendamise reaalsed alternatiivid ja mõju?
- 4) Millised on kliimamuutuste võimalikud positiivsed ja negatiivsed mõjud kavandatavale tegevusele ja milliseid kohanemise meetmeid peaks riskide minimeerimiseks rakendama?
- 5) Kas planeeritav tegevus põhjustab olulist keskkonnamõju kliimamuutuste leevendamise või kohanemise aspektist?

Põhisõnumid – kliimamõjude hindamine (3/5)

KHG heite hindamine

- **Kliimamõju** (KHG heidet) tuleks (eelkõige KMH-des) **analüüsida** kavandatava tegevuse **kõikides etappides**: tegevuse alustamine, käitamine ja tegevuse lõpetamine.
- Kliimamõju hindamise eesmärk ei ole kõikehõlmav olelusringi analüüs: välja tuleb **selgitada kõige olulisemad**, st kõige **suurema** potentsiaalse **heitega tegevused** ning need võimalikult täpselt kvantitatiivselt hinnata.
- Arvesse tuleks võtta ka kavandatava tegevusega seotud **olulisi kaudseid mõjusid**. Näiteks kui kavandatava projekti lõpp-produkti (sh eksporditud lõpp-produkti) kasutamisest tekib märkimisväärne KHG heide või positiivne kliimamõju, siis tuleks ka see mõju kvantitatiivselt hinnata, kui **selleks tehtav jõupingutus on proportsionaalne**.

Põhisõnumid – kliimamõjude hindamine (4/5)

Vastavuse hindamine kliimaeesmärkidele

- Mõjuhindamise käigus tuleb välja selgitada kavandatavale tegevusele kohalduvad keskkonna- ja kliimaeesmärgid ning KMH/KSH aruandes **selgelt kirjeldada, kas ja kuivõrd kavandatav tegevus hõlbustab või halvendab nende eesmärkide saavutamist.**
- Kliimaeesmärkidele vastavuse hindamise **eesmärk on anda otsustajale kontekst KHG heite olulisuse osas**, mida saab otsustamisel arvesse võtta.
- Mõjuhindamise läbiviimisel tuleb arvesse võtta **nii õiguslikult siduvatest kui ka suunava iseloomuga dokumentidest tulenevaid kliimaeesmärke.** Lähtuda tuleks **kõige uuematest kliimaeesmärkidest** ning tuua välja ka teadaolev info selle kohta, kas ja kuivõrd asjakohased poliitikad ja regulatsioonid on või võivad olla maha jäänud vajalikest KHG heite vähendamise tasemetest, mis on kooskõlas Pariisi kliimaleppe 1.5 kraadi eesmärgi saavutamise teaduspõhise trajektooriga.

Põhisõnumid – kliimamõjude hindamine (5/5)

- Olulise kliimamõju määratlemine
 - Keskkonnamõju hindamise nõuete kohaselt tuleb tuvastada kavandatava tegevuse **otsene ja kaudne oluline keskkonnamõju**, mh seoses kavandatava tegevuse **oluline mõju kliimale**, võttes arvesse kasvuhoonegaaside heite laadi ja ulatust ning kavandatava tegevuse ja selle reaalseid alternatiivsete võimaluste haavatavust kliimamuutustele.
 - Kuna **kehtivas seadusandluses puuduvad** hetkel **KHG heite piirmäärad**, mis **võimaldaksid** mõjuhindajal ja/või otsustajal **määratleda**, kas tegemist on **seaduse mõistes olulise keskkonnamõjuga**, ning puuduvad ka vastavad riiklikud suunised, tuleks kliimamõjude olulisus määratleda **juhtumipõhiselt eksperthinnangu alusel**. Abiks saab võtta muudes asjakohastes suunistes toodud lävendeid.

Põhisõnumid – kliimakaalutluste arvesse võtmine keskkonnaotsuse tegemisel (1/2)

- Seaduse kohaselt ei piisa keskkonnaotsustes pelgalt keskkonnakaalutlustega arvestamisest, vaid otsuse langetamisel **tuleb alati arvesse võtta keskkonnakaitse kõrget taset tagavad kaalutlused** (KeÜS § 9). KMH direktiivi preambulis on eraldi rõhutatud, et **kliimamuutus peab olema nii hindamise kui ka otsuse langetamise oluline element.**
- Kliimakaalutlused on seda olulisemad, et kliimamuutuse pidurdamiseks ja kliimamõjudega kohanemiseks tehtavad jõupingutused võivad **otseselt või kaudselt mõjutada mitmeid üksikisikutele (põhi)seadusega tagatud õigusi ja vabadusi.**
- Otsuse tegija **saab jätta mõjuhindamise tulemused** või aruandes sisalduvad keskkonnameetmed **kõrvale üksnes mõjuval põhjusel.**
- **KSH/KMH aruande kaalutlused ei saa asendada tegevusloa/kava otsuse kaalutlusi.** Huve kaalub üksnes otsustaja ning mitte keskkonnamõju (strateegilise) hindamise käigus, vaid tegevusloa andmisel ja kava kehtestamisel.

Põhisõnumid – kliimakaalutluste arvesse võtmine keskkonnaotsuse tegemisel (2/2)

- Kui mõjuhindamise käigus selgub, et kavandatava tegevusega kaasnev kliimamõju ei ole käsitatav olulise keskkonnahäiringuna seaduse tähenduses, kuid on siiski selline **kliimamõju, mis vajab vähendamist**, on tegemist keskkonnariskiga (KeÜS § 4). Sellise häiringu ignoreerimine ja häiringu vähendamise püüdest loobumine ei ole õigustatud. Keskkonnariskide puhul **tuleb rakendada proportsionaalseid leevendusmeetmeid, nt keskkonnaloa või planeeringu kõrvaltingimuste seadmise kaudu.**
- Juhul, kui kavandatavast tegevusest lähtuv **kliimamõju on käsitatav olulise keskkonnahäiringuna**, saab otsustaja sellise keskkonnamõjuga tegevust lubada üksnes alternatiivide puudumisel ning ülekaaluka esmatähtsa huvi korral.
- Kuigi huvide kaalumine on olemuselt väärtuspõhine, peab see jääma seadusega lubatud piiridesse, tuginema faktidele ja olema põhjendatud.

Täname kuulamast!

Kliimamõjuga arvestamine keskkonnaotsustes

Avaleht

Uudised

15.06 kohtumine sidusrühmadega

Uuringud ja analüüsid

Keskkonnamõju hindamine

Mis on keskkonnamõju hindamine?

Avatud Eesti Fondi rahastatud projekti "**Kliimaargumentide arvestamine keskkonnamõju hindamisel**" käigus on Keskkonnaõiguse Keskus koos Eesti Rohelise Liikumisega ning SEI Tallinnaga võtnud ette luua kahe aasta jooksul (2021-2023) vabaühenduste ja kohalike omavalitsuste seas suurem selgus selles, kuidas, millal ja milliseid kliimamõju aspekte tuleb keskkonnamõju hindamises arvestada. Selleks on oluline jõuda ka suurema õiguselguseni selles ning kuidas kliimamõjule keskkonnaotsuste tegemisel riigi ja KOV tasandil vääriline kaal anda.

<http://k6k.ee/kliimamoju>

Triin Jäädmaa triin@k6k.ee